

2012. aasta kodulookonverents

„KOHALIK OMAVALITSUS JA MÄRJAMAA“

24. veebruaril 2012. aastal toimuvad Eesti Vabariigi 94.aastapäeva üritustena:

10.00-10.20 Pidupäeva jumalateenistus Märjamaa kirikus

10.20-10.30 Pärjade asetamine kirikuvärv-monumendi juures

10.40-15.40 Märjamaa rahvamaja kinosaaalis

**KOHALIKU OMAVALITSUSE TAASTAMISE 20. JA MÄRJAMAA
SUURVALLA MOODUSTAMISE 10.AASTAPÄEVALE PÜHENDATUD**

KODULOOKONVERENTS

„ KOHALIK OMAVALITSUS JA MÄRJAMAA“

juhatab Aet Reinhold

10.40-11.00 Kogunemine rahvamajja. Tervituskohv.

11.00-11.20 Konverentsi avamine ja tervitused (Villu Karu).

11.20-12.20 Liivi Aarma : „**Ajalooline tagasivaade Eesti valdade tekkimisele ja kujunemisele**“

12.25-13.00 Jaak Uibu : „**Vigala õigus – 222 aastat Eesti esimesest vallaomavalitsusest**“

13.00-13.45 Kohvi- ja lõunapaus

13.45-14.45 Sulev Mäeltsemees : „**Kohalik omavalitsus taasiseseisvunud Eesti Vabariigis - senine areng ja tulevikusuundi**“

14.50-15.10 Tõnu Mesila : „**Kokkuvõtlikult Märjamaa piirkonna haldusajaloost**“

15.10-15.30 Sõnavõttud

15.30-15.40 Tänuõnad ja konverentsi lõpetamine.

*

Samas on Ly-galeriis väljapanek Rapla-Virtsu kitsarööpmelisest raudteest :

„Kui see rong veel Virtsus käis...“

*

Fuajees on võimalik osta MTÜ Velise Kultuuri ja Hariduse Seltsi jt koduloolisi trükiseid

MÄRJAMAA PIIRKONNA HALDUSJAOTUSE KRONOLOOGIA :

- XIX sajandi keskpaigani olid haldusüksused mõisa kogukond ja kihelkond
- 1802. aasta Eestimaa kubermangu (s.o Põhja-Eestis) talurahvaseadusega loodi vallakohtud.
- 23.05.1816 kinnitas Vene tsaar Aleksander I talurahvaseaduse, millega kuulutati talupojad vabaks ja moodustati omavalitsusüksustena talurahvakogukonnad e vallad (mille piirid ühtisid enamasti tollaste mõisate piiridega). Vallad ja vallakohtud jäid aga endiselt mõisa kontrolli alla.
- 1866. aasta vallareformiga vabastati vallad mõisate eestkoste alt ja muudeti riiklikeks haldusüksusteks.
- 1866 - Läänemaal oli siis 122 valda, neist tänasel Märjamaa valla territooriumil 28 (lisaks Harjumaal 5).
- 1868 - Käända-Soosalu vald lahutati Käända ja Soosalu valdadeks ning Päädeva-Männiku vald lahutati Männiku ja Päädeva valdadeks.
- 1890 - Maidla vallast eraldati Kullamaa kirikuvald Salutaguse (liideti Koluvere vallaga) ja ülejäänud liideti Kalju vallaga.
- 1890 - Kullamaa vald liideti Vaikna vallaga.
  - Leevre vald liideti Koluvere vallaga.
  - Loodna ja Teenuse vallad liideti Luiste vallaga.
  - Kohatu vald liideti Sipa vallaga.
- 1891 - Kõrvetaguse, Lümandu, Männiku ja Päädeva vallad liideti Vaimõisa vallaga.
  - Kasti, Mõisamaa ja Orgita vallad liideti Haimre vallaga.
  - Konuvere, Paeküla, Sõtke ja Tolli vallad liideti Märjamaa vallaga.
  - Soosalu vald liideti Sooniste vallaga.
  - Nurtu, Päärdu ja Valgu vallad liideti Velise vallaga.
  - Pajaka, Põlli ja Russalu vallad liideti Vardi vallaga.
- 1893 - Mõraste vald liideti Luiste vallaga.
  - Ohukotsu vald liideti Vardi vallaga.
- 1896 - Vaimõisa vald liideti Märjamaa vallaga.
- 1897 - Käända vald liideti Koluvere vallaga.
- 1897 - Läänemaal oli 38 valda, neist tänasel Märjamaa valla territooriumil 9 (Haimre, Kalju, Koluvere, Luiste, Märjamaa, Sipa, Sooniste, Vaikna ja Velise), lisaks Harjumaal 1 (Vardi).
- 1919 - Vardi vald muudeti Varbola vallaks.
- 1930 - Kalju ja Koluvere vallad liideti Koluvere-Kalju vallaks.
- 1937 - Sipa vald liideti Märjamaa vallaga.
- 1939 - Haimre vald liideti Märjamaa vallaga.
  - Jõgisoo, Koluvere-Kalju ja Vaikna vallad liideti Kullamaa vallaks.
  - Luiste vald jagati Kullamaa ja Märjamaa valla vahel.
- 1945 - linnatüüpi asulast Märjamaast sai alev.
- 1945 - algas valdade koosseisus külanõukogude moodustamine.
  - Varbola vallas moodustati Põlli ja Russalu külanõukogud.
  - Märjamaa vallas moodustati Alaküla, Märjamaa ja Paeküla külanõukogud.
  - Vigala vallas moodustati Kivi-Vigala ja Vigala külanõukogud.
- 1947 - piirkonna esimene ühismajand Märjamaa sovhoos moodustati Alakülas 3 eksproprieeritud talu baasil. Peagi viidi keskus üle Orgita mõisa, kus sovhoosile anti üle pärast sõjaaegse tehase Põhjala abimajand (endise Orgita kodumajanduskooli majapidamine).
- 1948 - algas ühismajandite moodustamine. Aasta lõpuks oli tänase Rapla

maakonna alal 5 sovhoosi, 21 kolhoosi ja Kuusiku katsebaas. Lisaks Märjamaa sovhoosile oli Märjamaa vallas kolhoosid „Lembitu“ ja „Tööliste Võit“ ning Velise vallas kolhoos „Kalev“.

- 1949 - märtsiküüditamise mõjul kiirenes ühismajandite moodustamine : tänase Rapla maakonna alal 8 sovhoosi, 201 kolhoosi ja Kuusiku katsebaas.
- 1950. aasta alguseks oli Kullamaa vallas (tänapäevase Rapla maakonna ala) 14 kolhoosi, Märjamaa vallas 1 sovhoos ja 32 kolhoosi, Varbola vallas 10 kolhoosi, Velise vallas 21 kolhoosi ning Vigala vallas 14 kolhoosi.
- 1950 - likvideeriti vallad ja maakonnad, valdade asemel jäid alles külanõukogud ning maakondade asemele moodustati tunduvalt väiksemad rajoonid. Eesti NSV jagati 5 vabariikliku tähtsusega linnaks ja 39 maarajooniks. Tänapäevase Märjamaa valla aladel moodustati Märjamaa rajoon (Alaküla, Leevre, Märjamaa, Paeküla, Põlli, Russalu, Sipa, Teenuse ja Vaikna külanõukogud) ja Pärnu-Jaagupi rajoon (Valgu, Velise, Kivi-Vigala ja Vigala külanõukogud).
- 1950. aasta lõpuks oli Alakülas 7 kolhoosi, Leevres 4 kolhoosi, Märjamaal 1 sovhoos ja 10 kolhoosi, Paekülas 6 kolhoosi, Põllis 4 ja Russalus 2 kolhoosi, Sipas 4 ja Teenusel 3 kolhoosi ning Vaiknal 5 kolhoosi.
- 1952 - 10. maist jagati Eesti NSV kolmeks oblastiks, kusjuures Märjamaa ja Pärnu-Jaagupi rajoonid kuulusid Pärnu oblasti koosseisu.
- 1953 - 27. aprillist likvideeriti oblastiteks jaotus. Eesti NSV jaotus 5 vabariikliku tähtsusega linnaks ja 37 maarajooniks.
- 1954 - algas rajoonisisene külanõukogude ümberkujundamine.
  - Põlli ja Russalu külanõukogud liideti Varbola külanõukoguks.
  - Paeküla külanõukogu liideti Märjamaa külanõukoguga.
  - Kullamaa külanõukogust eraldati Vaikna külanõukogu.
  - Liivi ja Teenuse külanõukogud liideti Kullamaa külanõukoguga.
- 1957 - Pärnu-Jaagupi rajoon (13 rajooni hulgas) likvideeriti ja selle põhjaosa Velise-kant) liideti Märjamaa rajooniga.
- 1959 - Märjamaa rajoon koosnes 8 külanõukogust : Alaküla, Kivi-Vigala, Kullamaa, Märjamaa, Vaikna, Varbola, Velise ja Vigala.
- 1962 - Märjamaa rajoon likvideeriti ning põhiosa liideti Rapla rajooniga ja Lääneosa (Kullamaa ja Vaikna külanõukogu) Haapsalu rajooniga.
- 1972 - Varbola külanõukogu liideti Märjamaa külanõukoguga.
- 1976. aastaks kujunes Märjamaa piirkonnas välja lõplik ühismajandite võrk nõukogude aja lõpuni : „Tasuja“, Teenuse, V.I.Lenini nimeline (osaliselt), Märjamaa, Sooniste, Valgu ja Varbola suurmajandid.
- 1990. aasta 20. detsembrist moodustati Loodna külanõukogu asemele Loodna vald
- 1991. aasta 14. veebruarist moodustati Märjamaa külanõukogu asemele Märjamaa vald.
- 1991. aasta 21. novembrist sai Märjamaa alev valla staatuse.
- 2002 - 20. oktoobril ühinesid Loodna vald, Märjamaa alev ja Märjamaa vald territooriumilt suurimaks vallaks tänapäevases Eestimaal.

***